

İLK MOBİLYA

Bekir Cihad BAL¹, Murat KILAVUZ²

¹KSÜ, Orman Fakültesi, Orman Endüstri Mühendisliği, Kahramanmaraş/TÜRKİYE,

²KSÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü, Kahramanmaraş/TÜRKİYE,

*bcbal@hotmail.com, ara_gon_46@hotmail.com

Özet

İlk mobilyanın hangi nesneden, nerede ve ne zaman yapıldığı konusunda farklı görüşler vardır. İlk mobilyanın, insanların mağaralarda yaşamaya başladığı yontma taş devrinde (paleolitik çağ) taştan, kemikten ya da ağaçtan yontularak yapılmış olabileceği düşünülebilir. Fakat somut olarak elimizde bu döneme ait olan ve mobilya diyebileceğimiz bir kalıntı bulunmamaktadır. Literatürde birçok kaynakta, ağaçtan elde edilen ilk mobilya örneklerinin antik çağlarda Mısır'da yapıldığı belirtilmektedir. Ancak, yeni bazı kaynaklarda günümüze kadar gelen ilk mobilya örneklerinin Konya ili, Çumra ilçesindeki Çatalhöyük'te bulunduğu belirtilmiştir. Bu çalışmada, ilk mobilya örneklerinin hangi maddeden, nerede ve ne zaman yapıldığı konusunda ileri sürülen görüşler araştırılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Mobilya tarihi, İlk mobilya, Çatal höyük

THE FIRST FURNITURE

Abstract

There are many different ideas about the first furniture, and the ideas involve opinions concerning when the first furniture was made, where it was made, and what the first object was. Some think that the first furniture may have been made from stones; others think it was made from bones, and still others think it was made from wood in the Paleolithic Age, when the people began to live in caverns. However, there is no evidence to support the theory that anything resembling furniture originated in the Paleolithic Age. Many literature sources have stated that the first wooden furniture was

made in Egypt in ancient times. However, some new sources have stated that the sample of the first furniture was excavated from a site in the Çatalhöyük in Konya City, Turkey. In this study, some of the questions that were investigated included the following: What was used to make the first furniture? When was the first furniture made? Where was the first furniture made?

Key words: Furniture history, the first furniture, Çatalhöyük

1. Giriş

Mobilya Latince “mobilius” sözcüğünden türetilmiş olup İtalyancada “mobilia”, Fransızca “mobilier” ve “meuble” , Almandada “möble” ve İsveçcede “möbler” olarak adlandırılmaktadır [1]. Türkçeye İtalyancadan geçtiği belirtilmiştir [2].

Mobilya terimi farklı kaynaklarda farklı şekillerde tanımlanmıştır. Türk Dil Kurumu Türkçe sözlük anlamına göre mobilya: oturulan, yemek yenilen, çalışılan, yatılan yerlerin döşenmesine yarayan taşınabilir eşyaya verilen genel ad şeklindedir [3]. Türk standartları (TS 4521) [4] tanımına göre; ağaç mobilya, oturma, yemek yeme, çalışma yatma ve benzeri işlerin yapılmasında kolaylık ve rahatlık sağlayan parçaların, büyük çoğunluğu masif, lifli, yongalı ve tabakalı ağaç malzemelerden yapılan, taşınabilir veya sabit olarak kullanılan eşyadır. Tanımda görüleceği üzere TS'nin tanımlaması sadece ağaç mobilyaları kapsamaktadır. Ancak günümüzde, masif ağaç, odun esaslı kompozit levhalar (yonga levha, lif levha, kontrplak vs.), metal, plastik ve cam gibi malzemelerden mobilya imal edilmektedir.

Şekil 1-A'da görebileceğimiz gibi, günümüzde bahçe mobilyası olarak birçok uygulamasını gördüğümüz doğal ya da sentetik rattan hasırdan mobilyalarda üretilmektedir [5]. Hatta betondan yapılan bank ve piknik masası şeklinde ki bahçe mobilyaları (Şekil 1-B) birçok uygulamada karşımıza çıkmaktadır [6]. Tamamen mermerden yapılan bazı masa, tabure, bank, sehpa gibi mobilyalar (Şekil 2) dikkat çekmektedir [7,8]. Ayrıca, son zamanlarda odun-plastik kompozitleri özellikle yer döşemesi, dekorasyon ve bazı bank (Şekil 3) benzeri oturmaya mahsus mobilyaların yapımında kullanılmaya başlanmıştır [9].

Gelecekte, yeni geliştirilen kompozit malzemelerden de mobilya yapılabileceği söylenebilir. Bu bağlamda, antik çağda insanoğlunun günlük kullanımı için ihtiyaç

duyduğu basit Őekillerdeki mobilyaları, en kolay bulabildiği ve en kolay iŐleyebildiđi taş, toprak, ađaĉ gibi hammaddelerden yapmıŐ olabileceğini kabul etmek gerekir.

Şekil 1. Rattan hasırdan (A) ve betondan yapılmış (B) bahĉe mobilyaları

Şekil 2. Mermerden yapılmış bazı mobilyalar

Şekil 3. Odun plastik kompozitlerinden yapılmış bank rnekleri

Mobilya sanat tarihi ile ilgili yapılan araştırmalar ve ortaya konan eserlerde genel olarak, mobilya sanatının ilk dönemleri ilk çağ mobilya (Antik dönem) sanatı olarak görölmektedir. Bu dönem MÖ 2700 ile MS 450 yılları arasında kalan dönemdir. Bu dönemde Mısır, Mezopotamya, Anadolu, Yunan ve Roma mobilya sanatı olarak alt dönemlere ayrılmaktadır. Bu dönemim ilk örnekleri ise birçok kaynakta Mısır mobilyası olarak kabul edilmektedir. Bu tarihlerden önceki dönemlerde insanoğlunun mobilya yapması ve ya mobilya olarak kullandığı nesnelere dair bilginin somut delilleri görölememektedir. [10-13].

Genel olarak insanoğlunun tarihsel gelişim sürecinde Milattan Önceki dönem Paleolithik dönem (MÖ 30 000-MÖ 10 000), Mesolitik dönem (MÖ 8000-MÖ 7000), Neolithic dönem (MÖ 6500-MÖ 3000) ve Antik dönem (MÖ 3000-500) şeklinde sınıflandırılmıştır [14].

Bu çalışmada, günümüze kadar muhafaza olmuş ve ilk oldukları iddia edilen bazı mobilya örnekleri ve Antik dönem öncesinde, toprak, taş, kil veya ağaçtan yapılmış mobilya örnekleri ele alınmıştır.

2. Antik dönem Mısır mobilyaları

Antik dönem MÖ 3000 ile 500 yılları arasını kapsayan dönemdir. Bu dönemde mobilya sanat tarihi bakımından 5'e ayrılmıştır. Bunlar; Mısır, Mezopotamya, Anadolu, Yunan ve Roma mobilya sanatıdır. Genel olarak, ilk ahşap mobilya örneklerine Mısır mobilya sanatı döneminde rastlandığı bazı kaynaklarda belirtilmektedir [10,11,13].

Şekil 4'te Mısırdaki MÖ 2000'li yıllarda Orta krallık döneminde yaşamış bir alenin mezarında bulunan mobilya örnekleri görölmektedir [14]. Şekilden anlaşılacağı üzere, antik dönem mısır mobilya örneklerinde tabure, X formunda tabure, masa (Senet¹ oynamak için) sandalye benzeri oturmaya mahsus bazı mobilyaların şekil olarak günümüzdeki örneklerine çok benzerlik gösterdiği anlaşılmaktadır. Diğer bir dikkat çeken nokta ise, bu fotoğraftaki oturmaya mahsus mobilyaların üst yüzey kısımlarının, konforu sağlamak için, keten kumaş veya deri gibi esnek malzemelerle döşenmiş olmasıdır [14].

¹ Senet oyunu Antik dönemde mısırdaki oynanan dünyada bilinen en eski oyundur.

Şekil 4. Mısırda MÖ 2000-1700 yıllarda yaşamış bir ailenin mezarında bulunan mobilyalar

Eski mısır döneminden günümüze kadar çok sayıda ağaç eşyanın bozulmadan kalabilmesi sıcak ve kurak çöl iklimi ve ayrıca Piramitler içinde doğanın ışık rüzgâr gibi yıpratıcı etkilerinin olmamasından kaynaklanmaktadır [10,14]. Binlerce yıl geçmesine rağmen Mısırda değişik bölgelerde yapılan kazı çalışmalarında bulunan mumya örneklerinin bozulmadan kalabilmesinin sebeplerinden biriside budur.

3. Skara Brae’da bulunan taş mobilyalar

Skara Brae, İskoçya’nın kuzeyinde yer alan Orkney bölgesindeki küçük adalardan birisidir. Yapılan çalışmalar sonucu burada bulunan taş evlerin (Şekil 5) yaklaşık olarak MÖ 3200-2200 yılları arasında inşa edildikleri belirtilmiştir [15]. Skara Brae adasının coğrafyasının bir özelliği olarak yeterli ağaç olmamasından dolayı, yapıların taştan yapıldığı belirtilmiştir [15,16].

Bölgede bulunan her bir evin diğerlerinden farklı olarak çok yönlülük sergilediği, yatma ve oturma yerleri, dolap ve raf gibi farklı şekillerde mobilyalar oluşturuldukları belirlenmiştir. Taştan yapılan bu dolapların sembolik olarak her evin girişine karşı konumlandığı, bu yüzden eve girildiğinde ilk olarak görülen obje olduğu ifade edilmiştir. Bu sebepten dolayı, taştan yapılan bu dolapların sadece bazı nesnelere depolama görevi değil aynı zamanda sembolik bir amacı olduğu da düşünülmektedir.

Bu evlerde dikkat çeken bir diğer önemli konu ise evin tam merkezinde bir ocak bulunduğu ve bu ocağın sağında ve solunda duvara bitişik taştan yatma ve/veya oturma yerleri bulunduğuudur. Daha ilginç olan ise, bu yerleşim yerinde bulunan tüm evlerde, sağdaki yatma yerlerinin soldakilerden daha büyük olmasıdır. Yapılan tahminlere göre bu ölçü farklılığının kadın-erkek boylarının farklı olmasından kaynaklanmakta olduğu belirtilmiştir [15,17].

Şekil 5. Skara Brae’de bir evin iç görüntüsü

4. Neolitik dönem Çin mobilyası

Geleneksel Çin mobilyası, tarihsel dönemler bakımından farklılıklar göstermektedir. Çin tarihi genç periyot, büyüme periyodu, gelişme periyodu ve olgunluk periyodu şeklinde dört bölümde sınıflandırılmıştır. Genç periyot MÖ 5000-770 yılları arasında üç sülale (Xia sülalesi, Shang sülalesi ve Zhou sülalesi) ve 5 farklı imparator ile hüküm sürmüştür. Bu dönemler arasında ve dönemler içinde farklı gruplar desen ve stil karakterlerine göre sınıflandırılmıştır. Örneğin, Han sülalesi mobilyaları romantik, Song sülalesi mobilyaları narin, Yuan sülalesi mobilyaları kaba, Ming sülalesi mobilyaları basit ve King sülalesi mobilyaları ise karmaşık olarak kabul edilmiştir. İlk dönem olan genç periyod mobilyaları basit ve kısa mobilyalar şeklinde yapılmıştır. Bu dönemde, bazı mobilya üst yüzey işlemlerinin uygulandığı 1970’li yıllarda yapılan çalışmalar sonunda He Mu Du bölgesinde yapılan kazı çalışmalarında bulunan ağaç çanak

üzerinde tespit edilmiştir. Bu bulunan çanak yaklaşık olarak 7000 yıl öncesine ait olduğu belirlenmiştir. Yine aynı sitede yapılan çalışmalarda, mobilya parçası olduğu düşünülen, zıvana yapılmış ağaç parçaları (Şekil 6) belirlenmiştir [18]. Ancak, yazarın ulaşabildiği kadarıyla, bahsi geçen ahşap mobilya hakkında daha fazla bilgi ve resimlere ulaşılamamıştır.

Şekil 6. Genç dönem Çin mobilyasına ait olduğu düşünülen ahşap parçalar.

5. Anadolu'da Friky krallığına ait ahşap mobilya

Yaklaşık olarak MÖ 900-800 yılları arasında İç Anadolu platosunda 200 yıla yakın hüküm sürmüş olan Frigya Krallığı'na ait Gordion Kral mezarında yapılan kazılarda. Frig mobilyalarından ve ahşap eşyalardan oluşan olağanüstü bir koleksiyon ortaya çıkarılmıştır. 1956 ve 1959 yılları arasında kazılan, W, P ve MM Höyüklerinden birbiriyle paralellik göstermeyen bir grup ahşap eşya bulunmuştur. Bunların içinde masalar, tabureler (Şekil 7), servis ayaklıkları, bir adet yatak ve uzun bir tabut ile birlikte tabaklar, kâseler, kaşıklar, bir adet şemsiye ve Gordion buluntuları arasında en etkileyici olarak görülen 11 adet küçük hayvan figürü bulunmuştur [19].

Kral mezarından çıkarılan mobilyalardan masa ve sehpa tablaları cevizden, ayakları şimşirden (*Buxus sempervirens* L), kakmalar ise güzel kokulu ardıçtan (*Juniperus foetidissima* W.) yapılmıştır. Yatakların platform ve uzantıları sedir (*Cedrus libani* A.Rich), köşe blokları porsuk (*Taxus baccata* L.) taşıyıcılar ise porsuk ve

şimşirdendir. Ağaç mobilyalarda bağlantılar aynı cins ağaçtan yapılan kavelalarla yapılmıştır [11].

Bulunan parçalar ince işlenmişlerdir ve hatta bazı mezarlarda bulunan mobilyalarda bolca bronz kakmalar görülmektedir. Mobilyaların tasarımı, bilinen eski mobilyaların işlevsel özellikleriyle kıyaslandığında farklılık arz etmektedir. Bu koleksiyon, bugün eski Yakın Doğu'dan çıkan en önemli ve en iyi korunmuş ahşap mobilya grubu olarak kabul edilmektedir [20].

Şekil 7 Gordion Kral mezarlarında bulunan ahşap masa ve tabure (restorasyon sonrası)[20]

6. Çatal höyükte yaşam ve mobilya izleri

Çatalhöyük, Konya ilinin 52 km. güneydoğusunda, Çumra ilçesine 11 km'dir. Çatalhöyük, Orta Anadolu'da, günümüzden 9 bin yıl önce yerleşim yeri olmuş. Çatalhöyük, biri doğuda biri batıda olmak üzere iki höyükten oluşmaktadır. Doğu Çatalhöyük, Erken Neolitik Dönemde, Batı Çatalhöyük ise Erken Kalkolitik Dönem'de yerleşim gördüğü bildirilmiştir. Höyükler yaklaşık olarak 2000 yıl iskân edilmiş ve yaklaşık olarak 8000 insanın yaşadığı tespit edilmiştir [21,22]. Çatalhöyük, 1958 yılında İngiliz Arkeolog Mellaart tarafından Konya Ovası yüzey araştırması sırasında bulunmuş, daha sonra İngiliz Arkeoloji Enstitüsü'nün desteği ile yine Mellaart başkanlığında 1961'de kazılmaya başlanmıştır. Kazılar sonucunda elde edilen bilgiler ışığında, bu neolitik dönem yerleşiminin bilinen en eski yerleşim olduğu kabul edilmektedir [21].

İki höyükten oluşan Çatalhöyük Neolitik Kenti'nin daha uzun olan Doğu Höyüğü, M.Ö. 7400 ve 6200 yılları arasına tarihlenen 18 Neolitik yerleşim katmanından oluşmaktadır. Söz konusu katmanlarda, sosyal örgütlenmeyi ve yerleşik hayata geçişi simgeleyen duvar resimleri, rölyefler, heykeller ve diğer sanatsal öğeler yer almaktadır [23]. Bu önemli buluntuların yanında, mimari kalıntılar, seramik parçaları, figürinler, çeşitli boncuk ve süs eşyaları, iskeletler, obsidyen ve çakmak taşı aletler, öğütme taşları, kil toplar ve objeler, hayvan kemikleri ve kemik aletler ve bitki kalıntıları da bulunmuştur [21]. Ayrıca, evlerde geniş odaların iç kısımlarında topraktan veya kilden yapılan oturmak ve ya yatmak için kullanılan basit divan ya da sedirler olduğu belirtilmiştir [14].

Çatal höyükte yaşayan insanların ölümlerini, yaşadıkları evlerin zeminine gömdükleri belirlenmiştir. Sonrasında, üzerlerini kapattıkları ve bu kısımları oda zemininden belirli miktarda yüksek yaptıkları, üzerlerini sıvadıkları belirlenmiştir. Yapılan kazılar sonrasında, ortaya çıkarılan bu yerlerin, arşiv raporlarına oda mobilyası olarak kaydedildiği hazırlanan raporlarda görülmektedir [24]. 89 numaralı bina ve 379 numaralı alanda oda mobilyaları olarak tanımlanan resimler Şekil 8'de verilmiştir. Bir başka raporda ise, bu türden oda mobilyalarının alt kısmının kilden oluşturulduğu ve üstünün sıva ile kaplandığı belirtilmiştir [25].

Şekil 8. 89 numaralı bina ve 379 numaralı alanda oda mobilyaları olarak tanımlanan resimler

Çatal höyük evlerinin içyapısının canlandırıldığı bir örnek, Anadolu medeniyetler müzesinde sergilenmektedir (Şekil 9). Bu örnek ev incelendiğinde, birçok arşiv raporlarında da belirtildiği şekliyle, evlere girişlerin damdan aşağı doğru olduğu, bir merdiven kullanıldığı, evlerin birbirine bitişik nizamda yapıldığı, evler arasında sokak bulunmadığı, evlerin iç kısımlarının birkaç bölümden oluştuğu görülmektedir. Oda içlerinde duvara paralel olarak uzanan yerden yükseltilmiş yapıdaki bazı divan veya sedir olarak isimlendirilebilecek yapılarda görülmektedir.

Şekil 9. Çatal höyük ev örneği (Foto: Anadolu medeniyetler müzesi)

Çatal höyükte bulunan en önemli buluntulardan bazıları, Doğu Höyük'te III. tabakadan X. tabakaya kadar olan tabakalarda, kutsal yapıların içinde çok sayıda pişmiş topraktan yapılmış Ana tanrıça heykelcikleri, boğa başı ve boynuzlarıdır. Ana Tanrıça, genç kadın, doğuran kadın ve yaşlı kadın olarak betimlenmiştir (Şekil 10). Bu buluntuların tarihlendirilmesiyle Anadolu'da en eski Ana Tanrıça Kült merkezlerinden birinin Çatalhöyük olduğu kabul edilmektedir [22].

Şekil 10. Çatal höyükte bulunan ana tanrıça heykelciği, önden ve yandan görüntüsü [22]

Şekil 10'da verilen heykelcik incelendiğinde, Ana Tanrıçanın, insan eliyle yapılmış, oturma amacıyla oluşturulmuş bir oturak ya da taht olarak isimlendirilebilecek bir yere konumlandırıldığı görülmektedir. Buna göre, heykelciğin altında bulunan bu yapının, genel olarak oturmaya mahsus bir gereç olarak düşünüldüğü ve yapıldığı ve buradan hareketle de oturmaya mahsus mobilya olarak isimlendirilmesinin yanlış olmayacağı söylenebilir. Geçmişte farklı coğrafyalarda birçok ana tanrıça heykeli yapılmıştır. Ancak, bir kaide ya da oturak üzerinde yapılan ilk örnek Çatal höyüktedir. Bu durum, Çatalhöyük'te oturmak için bir kaide ya da oturak kullanma düşüncesinin oluştuğu anlamına da gelmektedir. Yapıldığı dönem dikkate alındığında, bu şekildeki bir yapının, insanoğlunun o dönemde kolayca bulabileceği ve basit gereçlerle işleyebileceği bir hammadde olarak oluşturulması kaçınılmazdır. Bu hammadde Çatal höyükte bulunan örneklerde toprak olarak karşımıza çıkmaktadır.

Elde edilen bu bilgiler doğrultusunda, Çatal höyükte evlerde bulunan ve topraktan yapıp üzerleri sıvanan, üzerinde oturma veya yatma amacıyla kullanılan oda mobilyaları ile ana tanrıça heykelinin konumlandırıldığı oturak nesnenin topraktan yapılan en eski mobilya örnekleri olduğu düşünülebilir.

7. Sonuçlar

Bu alışmada Antik dönemde Mısırdaki yapılan bazı aēa mobilya rnekleri, Scara Brae’de yapılan bazı taş mobilya örnekleri, Çin’de He Mu Du bölgesinde bulunan bazı aēa mobilya parçaları, Orta Anadolu’da, Frigyalı’lar tarafından yapılan aēa mobilya örnekleri, ve atal höyükte topraktan yapılan mobilya örnekleri incelenmiştir.

Literatürde birçok kaynakta, ilk mobilya örneklerinin antik aēlarda mısırdaki aēatan yapıldıēı belirtilmektedir. Ancak insanoēlu, yařadıēı dönemde en kolay elde edebildiēi ve kolayca iřleyebildiēi toprak, taş, aēa, kemik gibi farklı maddelerden bazı ss eşyaları, el aletleri ve mobilya yapmıştır. Bu durumda, ilk mobilya rneklerinin Mısırlılardan önce, aēatan deēil, topraktan yapıldıēı, tarih olarak M 6500-5700’l yıllarda yapıldıēı, yer olarak, Konya ili umra ilçesine baēlı atal höyükte yapıldıēını söyleyebiliriz.

8. neriler

İlk mobilya adı altında hazırlanan bu çalışmada, tarih boyunca farklı kültüre sahip insanların, farklı coērafyalarda, kolay elde edebildikleri maddelerden mobilya yaptıkları belirlenmiştir. İlk mobilya örneklerinin, literatürde oēu kaynakta bahsedildiēi şekliyle, Mısırdaki ve ahşaptan yapıldıēı belirtilse bile, günümüzde elde ettiēimiz yeni bilgiler iřıēında, aslında Çatalhöyük’te ve topraktan yapıldıēı ileri sürülmektedir. Böyle bir bilginin, arkeolojik çalışmalar bakımından son derece önemli olmasına raēmen, günümüz mobilya sektörü bakımından okta önemli olmadığı düşünülebilir. Ancak, birçok sektörde olduēu gibi, mal ve hizmetreten her işletmenin reklama, imaja, slogana ihtiyaı vardır. Bu çalışmada ileri sürülen “ilk mobilya” kavramının, mobilya sektöründe faaliyet gösteren firmalar tarafından imaj oluşturmak için ya da, “**İLK MOBİLYAYI DA BİZ YAPMIŐTIK!**” şeklinde bir slogan olarak kullanılmasının önemli olabileceēi söylenebilir.

Kaynaklar

- [1] URL1. Google çeviri, <https://translate.google.com.tr/>, son erişim tarihi: 07.02.2015.
- [2] URL2. Büyük Türkçe Sözlük, www.tdk.gov.tr, son erişim tarihi: 02. 02. 2015.
- [3] URL3.Genel Türkçe sözlük, <http://www.tdk.gov.tr/> , son erişim tarihi: 04.02.2015.
- [4] TS 4521. Ağaç mobilya-Terimler ve tanımlar, Türk Standartları Enstitüsü, Ankara. 1985,
- [5] URL4. Bellona, Bahçe mobilyası, masa takımları, <http://www.bellona.com.tr/> , son erişim tarihi: 04.02.2015.
- [6] URL5. Beton park bahçe mobilyaları, <http://www.betonbank.com/>, son erişim tarihi: 04.02.2015.
- [7] URL6. Marble furniture, <http://www.maldini41.com/>, son erişim tarihi: 04.02.2015.
- [8] URL7. Indian marble furniture, <http://www.rajasthans.com/>, son erişim tarihi: 04.02.2015.
- [9] URL8. Odun plastik kompozit bank, <http://www.apika.com.tr> , son erişim tarihi: 15.02.2015.
- [10] Dinçel K, Işık Z. “Mobilya Sanat Tarihi”, Öğretmen kitapları: 146, Milli Eğitim Basım Evi, İstanbul.
- [11] Kurtoğlu A. Mobilya Stillerinin Tarihi Gelişimi. İÜ, Orman Fakültesi Dergisi. 1986, Cilt 19 (3): 70-81.
- [12] Özkaraman SM. Türkiye’de 1800-2004 yılları arasındaki değişim süreci içinde tasarımı etkileyen faktör ve bir örnek olarak mobilya üretimi modeli, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Ün. Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora tezi, basılmamış. 2004.
- [13] Eraslan N, Örucü ÖK. Otel İşletmelerinde Mobilya ve Oda Tasarımı, S: 114-115,. Ankara : Detay yayıncılık, 2009.
- [14] Crochet T. Designer’s Guide to Furniture Styles, Pearson Education. NewJersey : s.n., 2004. s:4. 2004.

- [15] URL9. Skara Brae: Home of the World's Oldest Furniture, <http://www.bedroomfurniturespot.com/> , son erişim tarihi: 07.02.2015.
- [16] URL 10. Furniture, <http://en.wikipedia.org/wiki/Furniture>, son erişim tarihi: 07.02.2015.
- [17] URL11. Orkneyjar the heritage of the orkney islands, <http://www.orkneyjar.com/> son erişim tarihi; 07.02.2015.
- [18] Liu X Y, Timar M C, YI S L. A Study on the History and Materials of Traditional Chinese Furniture. In The 9th International Conference Wood Science and Engineering in the Third Millenium Transilvania University, Brasov, Romania. 2013.
- [19] URL 12. Gordion mobilya projesi, <http://sites.museum.upenn.edu/gordion/tr/> son erişim tarihi; 07.02.2015.
- [20] URL13. Gordion Furniture and Wooden Artifacts, <http://en.wikipedia.org/> son erişim tarihi; 09.02.2015.
- [21]Ağcabay M, & Düzenli A. Çatalhöyük Neolitik Dönem Güney Açmalarındaki Çöp Yığınlarının (1996-1998) Arkeobotanik Açından Değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi, ÇÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, Adana. 2001.
- [22] URL14. Çatalhöyük, <http://tr.wikipedia.org/wiki>, son erişim tarihi; 12.02.2015.
- [23] URL15. Çatalhöyük Neolitik Kenti, <http://www.kulturvarliklari.gov.tr> , son erişim tarihi; 09.02.2015.
- [24] Tung B, Çatalhöyük research Project, Çatalhöyük 2012 archive report, p:43. 2012
- [25] Haddow SD, Çatalhöyük Research Project, Çatalhöyük 2014 archive report, p:67. 2014.